

vesztés áldozatai vagyunk, és végte-
len sok párhuzamos dialógus elindí-
tására nyílik lehetőségünk.

BOHÁR ANDRÁS

(Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2005,
122 oldal, 2000 Ft)

Árnyékkötők

*Copy art, fax art, computer
art (1989–2004)*

Akik azt gondolják, hogy a kilencve-
nes évek művészeti életét csak a nagy
individuális művészi megnyilvánulá-
sok jellemzik, s hogy a csoportos
művészeti jelentkezés,
programalkotás csupán
valami avított avantgárd do-
log, azok nem vették észre
az elmúlt másfél évtized
egyik legjelentősebb, mar-
káns, vizualitásában és
konceptióteremtésében is
mély nyomokat hagyó ha-
zai alkotócsoportját, vala-
mint annak speciális szakfolyóiratát.
Az *Árnyékkötők*ről van szó, akiknek
azonos című lapja – miként azt az
Árnyékkötők című kötet bevezető ta-
nulmányát jegyző Perneczky Géza is
kiemeli – Közép-Európa egyetlen
elektrografikai szakfolyóirata. A fény-
másolóval készített vizuális alkotá-
soknak persze több évtizedes hagyomá-
nyára van, de míg a komputermű-

vészet magyar megszállottjai a CO-
COM-lista miatt voltak kénytelenek
évtizedes késéssel bekapcsolódni az
ars electronica világába, addig a copy
art hódolói – az indigó kivételével – a
valamennyi másolási technikát, tech-
nológiát totálisan ellenőrző, a szabad
véleménynyilvánítástól rettegő szo-
cialista hatalom áldozataivá váltak.
Bár az igazsághoz az is hozzá tarto-
zik, hogy a környező országokat
megelőzve nálunk már a nyolcvanas
évek második felében kezdtek elter-
jedni a nyugaton hosszú évek óta
szériában használt fénymásológépek,
gyorsan kiszorítva a sok helyen lela-
katolt szobákban, raktárakban őrzött
stencilgépeket, így az *Árnyékkötők*
rendszer váltás kori, korainak mond-

ható indulása bizonyos
értelemben indokolható.

A folyóirat-szerkesz-
tőként és -készítőként, ki-
állításszervezőként is mű-
ködő alkotócsoport más-
fél évtizedét összefoglaló
kötet magán viseli a ko-
rábbi lapszámok sajátos-
ságait, hiszen egymást
váltogatják benne a teoretikus írások,
tanulmányok, kritikák, művészi ön-
reflexív szövegek, és az egyes vizuális
művek, amelyek egyrészt összekötik,
másrészt elhatárolják, bizonyos ese-
tekben pedig illusztrálják a különféle
műfajú és keletkezési idejű írásokat.
Ezen írások közül nem egy arról árul-
kodik, hogy az *Árnyékkötők* mun-
kásságának nemcsak technikai, ha-

nem intellektuális megalapozása is megtörtént a nyolcvanas években; hogy csak kettőt emeljek ki, ilyen Szilágyi Gábornak a nemzetközi fénymásolás-művészeti fordulatot felvázoló 1982-es, valamint Vadász Györgynek a technikai eljárásokat bemutatató 1980-as írása.

A magyar, angol és francia nyelvű szövegek szerzői, valamint a felvonultatott nagyszámú elektrografikus művész között bőven találunk külföldit is, így mind a csoport tevékenységét, mind ezt a remek kötetet sikerült elhelyezni a kortárs európai művészeti kontextusban. A figyelmes szemlélő egyébként a „hőskor” alkotásaira is rálelhet, gondoljunk csak Kelényi Béla 1986-os, itt közzétett sorozatára, vagy a magyar avantgárd egyik legjelentősebb alkotójának, Szombathy Bálintnak a nyolcvanas évek közepéről származó, képtávíróval készített telefotográfiaira. S milyen érdekes a Szombathy-műveket a nagy információs robbanás előtt, az internet, a digitális televíziózás és fényképezés, a házi sokszorosító eljárások robbanásszerű fejlődése előtt, 1990-ben kommentáló Markulik József megjegyzése: Szombathy e korai elektrografikai sorozatában „arra figyelmeztet, hogy korlátozni kell az információáradatot, hogy az ember számára

még befogadható legyen: hasson ránk emocionálisan, változtasson bennünket, és ne fusson át rajtunk haszontalanul, mint a túladagolt vitaminok. [...] az információáradat szemantikai zajt idéz elő, zajban pedig eltorzul az emberi szó. A zaj fáraszt, közömbössé és igénytelené tesz. A képáradatban élvezhetetlenné válik az üzenet, mert nincs idő érzelmi befogadására.”

A kötet külön részben foglalkozik a faxművészettel. A fejezetet a kiváló amerikai művész-teoretikus, Eduardo Kac *A telekommunikáció esztétikájának aspektusai* című nagy ívű dolgozata nyitja, de kiemelkedik még a német szakíró, Klaus Urbons (akinek *Copy art* címmel éppen pár hete jelent meg első magyar nyelvű kötete) *Művészi fax – a képtávírótól a fax artig* című összefoglalása.

A viszonylag rövid, *Computer & Chaotic art* című fejezetet egy alapos Árnyékkötők-dokumentáció követi, teljessé téve ezt a kötetet, amely az elektrografika és a telekommunikációs művészetek iránt érdeklődők polcáról semmiképpen sem hiányozhat.

L. SIMON LÁSZLÓ

(CD-melléklettel, szerkesztette: Dárdai Zsuzsa, *Árnyékkötők Alapítvány*, 2005, 368 oldal, ármejjelölés nélkül)